

Мазур С. С.,
*здобувачка фахової передвищої освіти першого курсу,
відділення готельно-ресторанної справи*
Хомутовська І. І.,
*кандидат історичних наук, викладач вищої категорії
ВСП «Технологічно-економічний фаховий коледж
Миколаївського національного аграрного університету»
м. Миколаїв*

НАЩАДОК КОЗАЦЬКОГО РОДУ З ПОЛТАВЩИНИ

Передмісті Полтави народився нащадок давнього козацького роду Семен Петлюра 10 (22) травня 1879 р. На формування світогляду С. Петлюри безперечно вплинуло те, що він народився і зріс на Полтавщині. Її значно менше торкнулись імперсько-русифікаторські «трансформації». Навіть губернський центр – Полтава (колишне полкове козацьке місто) – і та, на відміну від інших уособлень бурхливого індустріального прогресу Півдня, залишалися майже незаймано україномовною, переважно (за винятком розкішного адміністративного кварталу) одноповерховою, навіть напівсільською: немошені вулички, хати-мазанки, вишневі садочки [1]. Початкову освіту здобув у церковно-парафіяльній школі, а з 1895 р. у Полтавській духовній семінарії, але з юних років він обрав не служіння Богові, а служіння Україні. Будучи студентом старшого класу духовної семінарії, він без дозволу керівництва запросив до навчального закладу відомого українського композитора Миколу Лисенка. С. Петлюра виголосив на його честь вітальну промову та організував виступ хору, який виконав заборонену царською цензурою кантату композитора «Б'ють пороги», за це С. Петлюру виключили із семінарії з формулюванням “за мазепинських дух”. Після відрахування з семінарії Симон Петлюра організовує студентські страйки з вимогами скасувати шпигунство і наглядачів в освіті, бореться за запровадження до навчальної програми українознавчих студій, дає приватні уроки як вчитель історії. У 1900 р. під враженням виступу Миколи Міхновського на організованому С. Петлюрою в Полтаві відзначенні річниці Т. Шевченка вступив до лав Революційної української партії (РУП). Оскільки РУП діяла підпільно, то царська охоранка почала обшуки та арешти членів цієї партії. Симон Петлюра, щоб уникнути арешту, виїжджає спочатку на Кубань, де він також створює осередок

РУП, потім у Катеринодар. Там він організував таємну друкарню, за що був заарештований у 1903 р. [2]. Звільнившись, С. Петлюра вирішив не випробувати долю, а тікати за кордон. Восени 1904 року, змінивши ім'я та прізвище на Святослав Тагон, разом із П. Понятенком перебували в районі Крем'янця, потім були нелегально переправлені через кордон. Згодом виїхав до Львова, де на той час розташовувався Закордонний комітет РУП. У грудні 1904 р. на конференції РУП у Львові виступив проти об'єднання з Російською соціал-демократичною робітничою партією (РСДРП). Декілька місяців навчався на університетських курсах українознавства. Із березня по жовтень 1905 р. редагував партійний часопис «Селянин», співпрацював у «Літературно-науковому віснику», «Записках НТШ», «Волі».

У жовтні 1905 р. С.Петлюра виїжджає до Києва, де збирається з'їзд РУП, на якому створено на основі нової платформи нову партію – УСДРП, членом якої став. На початку 1906 р. Симон виїхав до Петербурга, там редагував журнал «Вільна Україна», у липні цього ж року знову повернувся до Києва, почав працювати у газетах «Рада» і «Слово», журналі «Україна». З 1909 року живе в Москві і 1910 р. одружується з Ольгою Більською, також полтавчанкою, 1911 року в подружжя народилась донька – Леся Петлюра. У Москві Симон Петлюра був співредактором московомовної газети «Українская жизнь», що подавала вістки про Україну. Петлюра в цей період – відомий журналіст, публіцист, літературознавець, театрознавець [3].

Під час Першої світової війни своє ставлення до війни виклав у статті-відозві «Війна і українці». У цій публікації доводив, що українці лояльно виконують свій обов'язок перед Російською державою та висловлював надію, що в майбутньому ставлення влади до українського питання зміниться. На початку 1916 року С. Петлюра вступив на службу до Земського союзу, на посаду Уповноваженого Головного Всеросійського Земського З'їзду, Голови Контрольної Колегії Земського Союзу на Західному фронті. Він там знайомиться з широкими козацькими масами, користуючись повагою та популярністю серед війська. Того ж року з сім'єю поселився в Мінську, де перебував штаб Західного фронту. Він взяв діяльну участь у проведенні I Всеукраїнського військового з'їзду в Києві у травні 1917 р. Його обрали головою Українського генерального військового комітету, і в такий спосіб він потрапив до складу Центральної Ради, створеної в Києві одразу після перемоги Лютневої революції 1917 р.

У червні 1917 року було проведено II Всеукраїнський військовий з'їзд у Києві. З'їзд продемонстрував широку підтримку військовими Центральної Ради. Крім того, вони оголосили про потребу формування самостійних українських державних і військових структур, також було обрано тимчасову Раду військових депутатів у складі 132 осіб, які увійшли до складу Центральної Ради. Після цього було видано Універсал який проголошував автономію України у складі Росії. Невдовзі був створений Генеральний секретаріат – вищий виконавчий орган. Тоді ж С.Петлюра обійняв посаду Генерального секретаря з військових справ.

Наприкінці 1917 р., не погоджуючись із політикою голови Генерального Секретаріату В.Винниченка, вийшов з уряду, з власної ініціативи сформував Гайдамацький Кіш Слобідської України, який став на захист українства. У квітні 1918 року після гетьманського перевороту, якого С. Петлюра не сприйняв, він був заарештований гетьманським урядом, після 4-місячного ув'язнення був звільнений та переїхав до Білої Церкви, де взяв участь у протигетьманському повстанні [4]. 15 грудня 1918 війська Директорії увійшли до Києва. До влади в Україні знову повернулись діячі УНР. Директорія скасувала всі закони та розпорядження, видані за влади гетьмана. У січні 1918 р. почався наступ більшовицьких військ на Україну і з того часу, упродовж двох років, в Україні відбувалася безперервна зміна влади. У Директорії С. Петлюра відповідав за міністерства військових та морських справ, а також мистецтва й народного здоров'я. Після відставки В. Винниченка очолив Директорію С. Петлюра, отримавши диктаторські повноваження. Симон рішуче вимагав оголошення війни РРФСР. Через протидію В.Винниченка, котрий прагнув порозумітися з московськими більшовиками та вів із ними перемовини про мир, війну оголосили лише 16 січня – коли більшовицькі війська вже взяли Харків, Чернігів і підійшли до Полтави. І коли він, після своєї останньої поразки відступив на територію Польщі, разом з ним пішла 15-тисячна армія – дисциплінована, ідейно згуртована й боєздатна, хоч і безмежно виснажена боями з переважаючими силами ворога. Це було все, що С. Петлюрі вдалося викувати, згуртувати і зберегти після трьох років бурхливої діяльності – перемог і поразок. Після укладення Варшавського договору об'єднані польсько-українські війська почали спільне ведення бойових дій проти більшовиків. У червні 1920 року вони навіть змогли відвоювати Київ. Проте через незлагоджені дії та постійні суперечки між поляками та українцями цей союз не був

ефективним. Невдовзі війська М. Тухачевського відбили у поляків усю звільнену ними раніше територію України. Зрештою, Польща уклала Ризький мирний договір із більшовицькою Росією, проігнорувавши уряд УНР та його вимоги, і віддавши колишнього союзника на поталу сильнішому ворогові.

Зраджений поляками С. Петлюра не визнав Ризьких угод, і 20 жовтня, самотужки перейшовши в наступ, оволодів Вінницею. Але цей тимчасовий успіх не міг переломити перебігу подій. Упродовж листопада 1920 р. Червона армія зайняла Поділля і ввійшла в Кам'янець-Подільський. Зазнавши тепер уже остаточної поразки, українські частини й сам Симон мусли перейти на контрольовану Польщею територію і там роззброїтися. Після поразки очолюваних С. Петлюрою військ 17 грудня 1920 р. Ліга Націй відмовилася прийняти Україну до числа своїх членів. Радянський уряд у переговорах із поляками вимагав видачі С. Петлюри, тому, не плекаючи надій на краще майбутнє, наприкінці 1923 р. він переїхав до Угорщини, звідки невдовзі перебрався до Австрії, а наприкінці 1924-го облаштувався в Парижі. Там він, залишаючись лідером найчисленнішої частини української політичної еміграції, продовжив політичну діяльність і з початку 1925 р. видавав газету «Тризуб» [1].

26 травня 1926 року С.Петлюра був убитий анархістом Самуїлом Шварцбардом. Того дня С.Петлюра вийшов з ресторану Bouillon Chartier на вулиці Расін у Парижі, неспішно пройшов кілька десятків метрів і зупинився біля розкладки книгарні Gibert. У цей момент з протилежного боку вулиці до нього наблизився незнайомец, звернувся до С. Петлюри українською та витяг револьвер. Пролунало сім пострілів – п'ять влучили в С. Петлюру. Вбивцю схопили на місці. На допиті в поліції він заявив, що скоїв злочин задля помсти за єврейські погроми в Україні під час революції 1917-1920 років. Але українські діячі були певні, вбивство С. Петлюри – справа рук Кремля. Припускали, що С.Шварцбард був агентом НКВС.

Симона Петлюру поховали на одному з найпрестижніших паризьких цвинтарів Монпарнас 30 травня 1926 року. На його похорон прибули лідери УНР в еміграції та військовий аташе Францішек Клеберг, який представляв польського лідера Юзефа Пілсудського [3].

Симон Петлюра – є важливою фігурою в історії України як політичний і військовий лідер під час боротьби за незалежність під час періоду революційних та громадянських війн. Українська культура завжди лишається в основі світогляду Симона Петлюри і як

журналіста й редактора, і як військового та політичного діяча. Хоча його роль є предметом різних оцінок, С. Петлюра символ національного прагнення до вольності та незалежності.

Література:

1. Солдатенко В.Ф. Винниченко і Петлюра: політичні портрети революційної доби. К., Світогляд. 2007. 621 с.
2. Режим доступу: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20230727-sluzhyv-ukrayini-lyubuv-teatr-ta-vidkryv-shhedryka-svitovi-kym-buv-symon-petlyura-naspravdi/>
3. Режим доступу: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/bibliotekaryam/do-140-richchya-vid-dnya-narodzhennya-symona-petlyury>
4. Пересунько Т. Культурна дипломатія Симона Петлюри: «Щедрик» проти «русского мира». Місія Капели Олександра Кошиця (1919–1924). Київ. Видавничий дім «АртЕк», 2019. 312 с.